

บทความ (เทคนิคการสอน การเล่านิทาน)

นำเสนอเมื่อ : 8 ส.ค. 2552

เทคนิคการสอน : การเล่านิทานเพื่อพัฒนากระบวนการคิด

เอก รัศมี

ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรี เขต 1

นิทาน เป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นกลวิธีการปลูกฝังความรู้สึกนึกคิดและแนวปฏิบัติที่สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งถึงรุ่นอีกคนหนึ่งมายาวนานนับพันปี ทุกชาติ ทุกภาษา ตางมีนิทานประจำชาติหรือท้องถิ่นของตน นิทานที่ได้รับความนิยมและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง มีหลายชุด เช่น นิทานอีสป นิทานเวตาล นิทานชาดก ฯลฯ

การถ่ายทอดนิทานแต่เดิมมาใช้การเล่า การเล่าประกอบภาพ หรือการแสดงต่อมาเมื่อเทคโนโลยีในการสื่อสารที่ความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น นิทานก็ได้แพร่หลายในรูปของสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซีดี ฯลฯ

สิ่งที่เด็กได้รับจากการฟังนิทาน คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความเพลิดเพลิน แนวคิด แนวปฏิบัติเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือป้องกันปัญหาในชีวิตประจำวัน

การเล่านิทาน

การเล่านิทาน มีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

1.บอกชื่อเรื่อง

2.เล่าเรื่อง

3.สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทบทวนความเข้าใจของเนื้อเรื่อง

4.สรุปความคิดรวบยอดของเรื่อง

5.เสนอข้อปฏิบัติเพื่อนำไปใช้

การใช้นิทานในการพัฒนากระบวนการคิด

แนวทางหนึ่งในการใช้นิทานพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนคือการกระตุ้นให้นักเรียนคิด โดยพัฒนากิจกรรมในการเล่านิทานและใช้คำถาม

ขั้นที่ 1 เลือกเรื่องตามความสนใจ

ให้นักเรียนเลือกโดยใช้เสียงส่วนมาก หรือจับฉลาก หรือถามความสนใจอ่าน อยากฟังนิทานเกี่ยวกับอะไร

ขั้นที่ 2 ฟังนิทาน

ฟังจากการเล่า การอ่าน หรือการฟังจากเทปบันทึกเสียง

ขั้นที่ 3 แสดงความคิดเห็น

นักเรียนเลือกตัวละครหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในนิทานที่นักเรียนประทับใจมากที่สุดไว้ พร้อมทั้งเหตุผลที่ประทับใจ

-แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน

-เข้ากลุ่มอภิปราย กลุ่มละประมาณ 5-7 คน

เป็นการอภิปรายถึงลักษณะพฤติกรรมของตัวละครทุกตัวและเหตุการณ์ในนิทาน

ขั้นที่ 4 คิดมุมกลับ / คิดต่าง

กระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดกว้างขวางขึ้นโดยใช้คำถามให้คิดย้อนคนละทางกับเหตุการณ์ในนิทาน เช่น กำหนดให้เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครต่างไปจากที่ปรากฏในนิทาน

ให้นักเรียนร่วมกันคิดและให้เหตุผล

ขั้นที่ 5 สรุปผล

นักเรียนร่วมกันลงข้อสรุป พฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ดี และที่ควรแก้ไขจากเรื่องในนิทานตลอดจนลงข้อสรุปสิ่งที่ควรนำไปปฏิบัติ

สิ่งที่สนับสนุนให้มีกระบวนการคิด คือ การผูกเรื่องและการใช้คำถามในการให้คิด

- คิดแก้ปัญหา

-

คิดหาเหตุผลตามเหตุการณ์และเหตุผลถ้าเหตุการณ์ไม่เป็นไปตามทองเรื่อง

ประโยชน์ที่ได้รับในการใช้นิทานพัฒนากระบวนการคิด

- นักเรียนได้พัฒนาการคิด การใช้เหตุผลทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมตลอดจนทักษะกระบวนการ
- ครูมีแนวทางในการพัฒนาการคิด การแก้ปัญหา การใช้เหตุผลของนักเรียนโดยใช้นิทานอันเป็นที่เด็กชอบและจัดทำได้ไม่ยาก
- พัฒนาหรือจัดทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์

การเตรียมการในการใช้นิทานพัฒนากระบวนการคิด

1. รวบรวมนิทาน

- นิทานชาดก
- นิทานอีสป
- นิทานพื้นบ้านของไทย
- นิทานเอเชีย
- นิทานยุโรป

ฯลฯ

2.วิเคราะห์แนวทางในการพัฒนานักเรียน

- กระบวนการแก้ปัญหา
- พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- พัฒนาความคิดรวบยอด

ฯลฯ

3.วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของนิทานกับกระบวนการคิด

4.เลือกวิธีการจัดกิจกรรม

5.วางแผนการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ คือ
ครูเขียนและสนับสนุนให้นักเรียนเขียนโปรดติดตามต่อไปในโอกาสหน้า

ตัวอย่างนิทานพัฒนากระบวนการคิด

นกกระสา กับ หมาจิ้งจอก

หมาจิ้งจอกตัวหนึ่งเมื่อถูกก้างปลาใหญ่ติดคอ
จึงไปขอให้นกกระสาช่วยคีบเอาก้างปลาออก
นกกระสาเลี้ยงไปในคอของหมาจิ้งจอกแล้ว จึงใช้ปากคีบเอาก้างปลาออก
“จะให้อะไรแก่ข้าเป็นรางวัลบ้าง” นกกระสาทวงถาม
หมาจิ้งจอกมองหุ่หนานกกระสาแล้วคำรามในลำคอตอบว่า “เมื่อตอนที่
เจ้าเอापากคีบก้างปลาในคอข้า ข้าไม่จับปากเจ้าขาดก็บุญแล้ว
ยังจะคิดเอารางวัลจากข้าอีกหรือ” นกกระสาได้ยิน
ดังนั้นจึงพูดกับหมาจิ้งจอกว่า.....”

เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว นักเรียนคิดอย่างไร

- 1.ตอนท้ายของเรื่อง นกกระสาจะพูดกับหมาจิ้งจอกว่าอย่างไร
จึงจะทำให้หมาจิ้งจอกคิดถึงบุญคุณนกกระสา
- 2.ถ้าหมาจิ้งจอกจับปากนกกระสา จะเกิดอะไรขึ้น
- 3.นักเรียนอ่านเรื่องนี้แล้ว ได้อะไร

ฯลฯ

พื้นที่ปริศนา

ชายชาวสวนคนหนึ่งมีลูกสาวสามคน
ลูกสาวคนโตเป็นคนอารมณ์ดีมีใจเมตตาและได้แต่งงานกับพ่อค้าขายข้าว
ลูกสาวคนที่สองมีความขยันขันแข็ง
ทำงานบ้านเก่งและแต่งงานไปกับลูกชายร้านโอสถในหมู่บ้าน
สวนลูกสาวคนเล็ก ซึ่งมีความสามารถไม่แพ้พี่สาวทั้งสองคน
ยังอยู่ดูแลพ่อที่บ้าน
ต่อมาชายผู้เป็นพ่อชรามากจึงคิดแบ่งที่ดินที่มีอยู่ให้ลูกทั้งสามคน
ลูกสาวคนโตได้หนึ่งในหกสวนของพื้นที่ทั้งหมด
ลูกสาวคนที่สองได้เป็นสองเท่าของลูกสาวคนโต ส่วนลูกคนเล็ก พ่อ
มีเงื่อนไขว่าถ้าไม่แต่งงานจะได้เท่าสวนที่พี่สาวคนโตได้รับรวมกับอีกครึ่งหนึ่งข
องพี่สาวคนรองและยังมีเหลือถวายวัดอีก 20 ไร่
แต่ถ้าแต่งงานจะได้เพียงครึ่งหนึ่งของพื้นที่สวนที่เหลือทั้งหมดพี่สาวคนโตแนะ
นำให้น้องคนเล็กแต่งงาน
แต่พี่สาวคนรองบอกให้น้องตัดสินใจเองลูกสาวคนเล็กของชายชาวสวนผู้นั้นจึงตั
ตัดสินใจไม่ได้

เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว นักเรียนตอบได้หรือไม่ว่า

- ชายผู้เป็นพ่อ มีที่ดินอยู่ทั้งหมดกี่ไร่ มีวิธีคิดอย่างไร
- ลูกคนโตได้ที่ดินมากที่สุด
- ลูกสาวคนเล็กจะตัดสินใจแต่งงานหรือไม่ เพราะอะไร

ฯลฯ

ที่มา สมพร มันทนานุชาติ (2545)
การเล่านิทานพัฒนากระบวนการคิด (อัดสำเนา)

